

MODALITĂȚI DE COMBATERE A ANALFABETISMULUI FUNCȚIONAL ÎN ȘCOALA PRIMARĂ

WAYS TO COMBAT FUNCTIONAL ILLITERACY IN PRIMARY SCHOOL

Tamara MUNTEANU, dr., lector universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0002-8376-1360
munteanu.tamara@upsc.md

Tamara MUNTEANU, PhD, Univ. Lecturer,
"Ion Creanga" SPU of Chisinau

CZU: 373.3.091

DOI: 10.46727/c.v2.21-22-03-2024.p245-249

Abstract. The author, in this article, outlines the notion of functional illiteracy which is manifested by students having difficulties in understanding and applying the information read or in developing reading-writing and calculation skills. The importance of early recognition of achievement issues in school is emphasized to ensure students' success in their educational journey. Thus, the causes that can lead to functional illiteracy are highlighted, for example socio-economic factors, lack of support from the family, health problems, excessive use of television, computer and telephone. The levels of cognitive performance as well as the positive practices of diminishing/combating the effects of functional illiteracy of western countries are presented. The author proposes some solutions to combat the effects of functional illiteracy in primary grades and emphasizes the fact that the joint effort of teachers, parents, the community and decision-makers can contribute to reducing the effects of functional illiteracy in primary grades and to supporting all students to achieve their maximum potential in terms of their education and development.

Keywords: functional illiteracy, primary school, school success, combating, solutions.

Termenul de *analfabet* descrie o persoană care nu a învățat niciodată să scrie și să citească. *Analfabetismul funcțional*, în schimb, definește situația în care o persoană, deși instruită în sensul parcurgerii școlarității, nu este capabilă să înțeleagă, să decodeze ceea ce citește sau aude, nu poate explica/exprima ceea ce citește, are dificultăți în efectuarea unor operații matematice simple, are inabilități în privința competențelor de bază, în realizarea conexiunilor dintre cunoștințele dobândite [2]. Conform definiției UNESCO din 1978, noțiunea de *analfabetism funcțional* reflectă „*persoana care nu are știință de carte pentru a demara acele activități care să îi asigure funcționarea efectivă în grupul sau comunitatea din care face parte în scopul dezvoltării personale și sociale*” [8].

Astfel, funcțional analfabetă este considerată persoana care nu este în stare să acceseze sau să interpreteze anumite informații în situații concrete de viață. De exemplu, persoana analfabetă funcțional nu este capabilă să înțeleagă instrucțiunile de exploatare ale unui produs, de a pătrunde în esența celor relatate pe etichetele produselor, de a memora și implementa corect regulile de păstrare ale produselor, întâmpină probleme la completarea unor acte simple la angajare, la îndeplinirea unui formular, nu pătrunde în esența celor citite din anumite surse.

Statisticile realizate la nivelul Uniunii Europene susțin că rata analfabetismului funcțional poate survine și din surplusul informațional, care este tot mai evident în viața

cotidiană. Acest lucru ne bulversează, astfel încât această informație nu mai este atât de utilă, ba chiar poate lucra în detrimentul nostru. Pentru ca informația să devină utilă, este necesar ca creierul să o poată filtra, procesa, asimila și apoi valorifica în viața de zi cu zi. Tocmai revoluția informațională provoacă această criză informațională, omul ajungând la limita posibilităților sale de receptare, memorare și înțelegere a informației.

Alții oameni de știință susțin faptul că analfabetismul funcțional a luat amploare atunci când computerul, telefonul și televiziunea au devenit prea accesibile și s-au răspândit în masă. Lumea virtuală ne-a „invadat” definitiv, îndepărtându-ne de filele cărților.

Datele statistice din ultimii ani au constatat că în lume sunt circa 785 de mln de oameni care sunt fie analfabeți funcțional, fie analfabeți total, acest lucru ar însemna că aceste persoane nu-și pot îndeplini sarcinile de bază, cotidiene. Astfel, diferite studii au estimat analfabetismul funcțional la nivel mondial, acesta variind de la o țară la alta. Spre exemplu: Finlanda (4%), SUA (14%), România și Bulgaria (50%), Brazilia (70%). Testul PISA nu ne dă mari speranțe de remediere în acest sens nici pentru anii următori. Analfabetismul este valabil atât pentru țările mai dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare. Se atestă însă faptul că majoritatea persoanelor analfabete fac parte din păturile sociale mai vulnerabile, cu stare precară din punct de vedere financiar (salarii mai mici cu 30-40% decât a persoanelor alfabetizate).

Prin urmare, în funcție de abilitatea de receptare, asimilare și interpretare a conceptelor logice, oamenii pot fi divizați în câteva categorii de *performanță cognitivă*:

- *I categorie – analfabeții*, adică cei care nu știu să citească.
- *II categorie – pot fi numiți convențional analfabeți funcțional*. Știu să citească și să reproducă cele citite, dar nu reușesc să pătrundă în esența conținutului din text.
- *III categorie – analfabeți funcțional*, dar voalat. Înțeleg ideile textului, dar nu sunt capabili să coreleze conținutul cu experiențele anterioare sau cu viața cotidiană. Astfel, acest conținut, deși înțeles teoretic, nu poate fi aplicat ca resursă într-un nou context.
- *IV categorie – incapabili să formuleze proprii idei*, dar reușesc perfect să-și însușească/atribuie idei străine (a vedetelor, profesorilor sau chiar a politicienilor).

Astfel, vom reliefa *cauzele care pot duce la analfabetismul funcțional*:

- ✓ *Educația deficitară*. Analfabetismul funcțional poate fi cauzat de un sistem educațional inadecvat sau de lipsa accesului la o educație de calitate. Abilitățile de citire, percepere a conținutului citit, scriere și calcul pot fi afectate de lipsa de resurse, absenteismul școlar sau instruirea slabă.
- ✓ *Factorii socio-economici*. De cele mai multe ori, persoanele care provin din medii defavorizate sau care se confruntă cu condiții de trai precare au un acces limitat la o educație de înaltă calitate sau sunt nevoite să practice meserii cu un nivel de alfabetizare scăzut.
- ✓ *Lipsa de sprijin din partea familiei*. Un mediu familial care nu încurajează sau nu susține învățarea, poate afecta negativ dezvoltarea abilităților de citire, percepere a conținutului citit, scriere și calcul. Copiii pot ajunge la analfabetism funcțional dacă nu primesc ajutor sau sprijin în timp ce învață. Implicarea părinților este crucială în procesul de dezvoltare a unui copil, care are nevoie de sprijin în primii ani de școală, pentru a evolua într-un mod armonios.
- ✓ *Probleme de sănătate*. Persoanele cu probleme de sănătate sau dizabilități pot fi expuse la un risc crescut de analfabetism funcțional. Problemele de vedere, tulburările de

învățare sau dificultățile de concentrare pot afecta capacitatea de a citi, a înțelege informațiile și a scrie.

- ✓ *Exploatarea în exces a televizorului, computerului, telefonului* a îndepărtat omul de carte, pentru că astfel este mai comod, căci imaginea, acțiunea, mesajul verbal înlocuiesc textul.

Cercetătorul Ovidiu Pânișoară afirmă faptul că starea lucrurilor nu se va schimba, atâta timp cât nu au loc schimbări considerabile în sistemul educațional. Acesta precizează că „Noi facem schimbări pseudo-cosmetice, dar ar trebui să schimbăm lucrurile fundamentale”. Expertul în educație afirmă că problema sistemului de învățământ românesc sunt programele școlare, din care derivă și manualele, care rămân „extrem de greoaie, acestea orientând spre o învățare mecanică”. Conținuturile fiind prea dificile, profesorul nu are timp pentru explicații, or copilul își formează niște strategii de gândire atunci când explicăm copilului și îl ajutăm să înțeleagă, nu se naște cu ele [4].

În această ordine de idei, pentru a diminua efectele analfabetismul funcțional, cauză a stagnării societății pe toate palierele de dezvoltare, diverse țări organizează varii campanii de promovare a lecturii, acesta fiind un remediu de combatere a analfabetismului funcțional.

Astfel:

- *Polonia*: un program național „*Prima carte a copilului meu nou-născut*” (mamele nou-născuților primesc o carte gratuit); programul „*Toată Polonia le citește copiilor*” – ateliere de lectură, care sunt gestionate de către persoane publice (actori, cântăreți, politicieni); varii campanii de promovare a lecturii.
- *Lituania*: programul național de promovare a lecturii „*Reading Promotion Program*” – ateliere de lectură, organizate în contexte nonformale, la fel, moderate de către diferite personalități.
- *Cipru*: propune un program pentru școlile din regiuni vulnerabile, social dezavantajate (comunități rome) – suport în dobândirea competențelor de literație, calcul și gestionarea problemelor comportamentale în context școlar.
- *Portugalia*: dispune de o rețea de agenții care colaborează cu experți în educație, pentru descoperirea copiilor cu eșec școlar/analfabetism funcțional, ulterior se organizează diverse activități, se inițiază varii programe naționale de lectură, ba chiar a fost inclusă o oră de lectură pe săptămână în curricula obligatorie (la clasele primare și gimnaziale); crearea unui mediu virtual de promovare a lecturii (colecții de e-book).
- *Marea Britanie*: s-au adunat 700 voluntari dispuși să contribuie la alfabetizarea copiilor.
- *Italia*: vine cu programul „*Născuți pentru a citi*” s-a fondat o rețea din medici de familie/pediatri, profesori, bibliotecari care colaborează în vederea suportului copiilor din diverse comunități să-și dezvolte abilitățile de lectură.
- *Franța*: este fondată Agenția Națională de combatere a analfabetismului, care colaborează cu Ministerul Francez al Educației în vederea lansării unor politici educaționale de combatere a eșecului școlar și a analfabetismului funcțional.
- *Suedia*: copiii care manifestă analfabetism funcțional beneficiază de un plan educațional de sprijin. Planul este elaborat în colaborare cu părinții, care au dreptul să consulte acest plan și să-l aprobe sau dezaprobe.

- *Grecia*: propune servicii de mentorat pentru copii (socializare, joacă, învățare), cu suportul asistenților sociali.
- *Finlanda*: conform Legii Educației, toți copiii beneficiază de sprijin în învățare. În caz că unii copii au nevoie de suport adițional, are loc o evaluare psihopedagogică a copilului pe mai multe dimensiuni/componente, care permite elaborarea unui plan individual de învățare [8].

Astfel, alfabetizarea la cote înalte a devenit o prioritate pentru majoritatea țărilor lumii, deoarece aceasta servește drept punte de dezvoltare economică, socială, culturală și ea conturează viitorul societății. Pe când România, afirmă unii cercetători, în ultimii ani nu a avut vreun program pentru combaterea analfabetismului funcțional, programele școlare nefiind adaptate la rezolvarea acestei probleme majore. Nu există programe speciale pentru alfabetizare, pedagogii doar constată fenomenul. Astfel, unii elevi din clasa a noua nu pot realiza comprehensiunea unui text de clasa a patra. De aceea, profesorii susțin că pentru combaterea analfabetismului funcțional trebuie de acționat începând cu clasele primare.

Ca urmare, important fiind abordarea integrată și orientată către o intervenție timpurie, venim cu unele *soluții* pentru a combate sau diminua efectele analfabetismului funcțional în clasele primare:

1. *Identificarea precoce a elevilor predispuși către analfabetism funcțional*: realizarea unor evaluări periodice pentru a identifica elevii care se confruntă cu analfabetism funcțional sau dificultăți de învățare în stadii incipiente.
2. *Oferirea suportului și sprijinului individual*: implementarea unor programe și strategii personalizate pentru elevii identificați, pentru a le consolida abilitățile de citire, înțelegere a conținutului citit, scriere și calcul.
3. *Crearea unui mediu de învățare pozitiv și incluziv*: asigurarea unui mediu de clasă sigur, care să sprijine diversitatea de nevoi ale elevilor și să faciliteze învățarea fiecărui copil.
4. *Formarea continuă a cadrelor didactice*: asigurarea formărilor de dezvoltare profesională și, totodată, asigurarea cu resurse educative pentru ca profesorii să aibă competențele și instrumentele necesare pentru a identifica și sprijini elevii cu dificultăți de învățare.
5. *Promovarea parteneriatelor școală-comunitate*: implicarea părinților, comunității locale și a altor organizații și instituții în eforturile de combatere a analfabetismului funcțional, prin crearea unui cadru de sprijin pentru elevi într-o formă extinsă.
6. *Utilizarea tehnologiilor educaționale*: integrarea instrumentelor și resurselor digitale în procesul de învățare, pentru a oferi oportunități interactive și personalizate de dezvoltare a abilităților de bază.
7. *Monitorizarea și evaluarea constantă a progresului*: implementarea unor sisteme eficiente de monitorizare și evaluare a progresului elevilor, pentru a identifica evoluția acestora și pentru a favoriza intervențiile în funcție de nevoile individuale.

Totodată, în același sens, binevenite pot fi și alte activități:

- promovarea practicii de citire zilnică acasă și la școală;
- utilizarea diverselor strategii de predare a citirii și scrierii;
- ofertarea de activități post-lectură și de scriere care să încurajeze elevii să-și exprime gândurile, sentimentele și să-și dezvolte abilitățile de analiză și interpretare a textelor;
- promovarea colaborării între elevi, încurajarea unui spirit de echipă și de sprijin reciproc.

Mulți cercetători afirmă că anume absența unei culturi a lecturii este cauza care duce la analfabetismul funcțional. Pentru a diminua acest fenomen cercetătorii au constatat că un rol important în acest sens îi revine *educației prin lectură*, căci o societate fără cultura lecturii este o societate care, încet, dar sigur, se autodistruge. Doar prin lectură demonstrezi abilitatea de comprehensiune a textului, de interpretare, de evaluare critică a informațiilor prezentate, de formulare a ipotezelor și concluziilor. Din păcate, majoritatea țărilor lumii, indiferent de condițiile sociale sau economice, în secolul XXI atestă o criză a lecturii. Astfel, Gustave Flaubert vine cu un îndemn valabil pentru toate timpurile: „*Citește pentru a trăi, lectura fiind procesul ce definește valorile materiale și spirituale create de omenire, iar competența lectorală deja formată, marchează semnificativ personalitatea fiecăruia dintre noi*” [2].

Prin urmare, implementarea acestor măsuri și prin efortul comun al cadrelor didactice, părinților, comunității și factorilor de decizie, putem contribui la diminuarea efectelor analfabetismului funcțional în clasele primare și la sprijinirea tuturor elevilor să-și atingă potențialul maxim în ceea ce privește educația și dezvoltarea lor. „Plasarea culturii și educației în centrul politicii de dezvoltare a unui stat constituie o investiție esențială în viitorul lumii și o condiție prealabilă pentru procesele de globalizare. Calitatea educației determină, într-o mare măsură, calitatea vieții și creează oportunități pentru ca fiecare cetățean să-și poată folosi abilitățile la maximum” [6, p. 17].

BIBLIOGRAFIE

1. *Analfabetism funcțional* [citată 21.03.2024]. Disponibil: http://www.cjraemm.ro/download/2017-2018/2017-10-26-Analfabetismul-funcional_final.pdf
2. *Analfabetismul funcțional în secolul al XXI-lea – un fenomen transfrontalier* [citată 19.03.2024]. Disponibil: <https://destepti.ro/analfabetismul-funcional-in-secolul-al-xxi-lea-un-fenomen-transfrontalier>.
3. ANGHEL, F. *Strategii și modele în alfabetizarea funcțională*. Pitești: Editura Universității din Pitești, 2005.
4. *De ce sunt elevii români analfabeți funcțional. Educația formelor fără fond și a veșniciei lipse de timp. Europa Liberă România* [citată 21.03.2024]. Disponibil: <https://romania.europalibera.org/a/analfabetism-funcional-scoli-romania/31854547.html>
5. RĂDĂCINĂ, N. *Între analfabetismul absolut și cel funcțional* [citată 22.03.2024]. Disponibil: <https://scoala9.ro/intre-analfabetismul-absolut-si-cel-funcional/132/>.
6. *Republica Moldova în PISA* [citată 20.03.2024]. Disponibil: http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf.
7. STAȘ, M. *Educație și securitate națională. Vulnerabilități, amenințări, soluții. Argument pentru schimbarea paradigmei Educației. Jurnal de blog 2013-2014*. București: Editura BMI Publishing, 2014. 234 p. ISBN 978-606-93320-8-5
8. UCRAINCIUC, S. *Rolul lecturii în combaterea analfabetismului funcțional* [citată 22.03.2024]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1361/Ucrainciuc_Rolul_lecturii.pdf?sequence=1&isAllowed=y